

106 . București | Punct: Biserica "Sfânta Sofia – Floreasca" | Anul: 2013

Anul: 2013

Cod RAN: 179132.80

Perioade: Evul Mediu, Perioada modernă

Epoci: Perioada modernă, Epoca medievală târzie

Categorii sit: Religios, ritual și funerar

Autori: Raluca-Georgeta Iosipescu, Cosmin Moise, Eduard Hazu, Agata Bulei, Nicoleta Baldovin

Instituții: Institutul Național al Patrimoniului, Instituție Nedefinită, Instituție Nedefinită, Instituție Nedefinită, Instituție Nedefinită

Raport

Date privind obiectivul

Satul Florești este atestat pentru prima dată în sec. XVI, la 1608 fiind împărțit în Floreștii de Sus, de Mijloc și de Jos. În proprietatea familiei Floreștilor sunt menționate la 1738, în vremea războiului ruso-turc, casele de vară și un chioșc pe malurile lacului, aparținând lui Antonache Caliarh vel clucer.

Biserica actuală, din cărămidă, datează din sec. XVIII și se presupune că a fost ctitorită de postelnicul Istratie Florescu cu soția sa Voichița Poenaru și fiica lor, Ancuța, judecând după portretele ctitoricești păstrate în stânga intrării în pronaos. În partea dreaptă a intrării este înfățișat marele vornic Ioniță Florescu alături de soția sa Anica Ghica și cei trei copii ai lor, aceștia contribuind la refacerea bisericii după distrugerile provocate de cutremurul din 1738.

Părăsită și distrusă în cursul sec. XIX, biserica este restaurată prin contribuția familiilor G.M.Negropontes și Niculescu între anii 1926-1928 sub conducerea arh. Paul Smărăndescu. Grație contribuției majore a donatorilor și înzestrării de către aceștia a bisericii cu terenul actual ce o înconjoară, în suprafață de 800 mp, biserica primește hramul "Sfânta Sofia" după numele doamnei Sofia Negropontes, în semn de recunoștință.

În anii ,80 ai sec. XX se fac reparații și consolidări, se curăță și se restaurează pictura de către pictorul Cornel Boambeș, se realizează vitraliile, autor Dan Broscăuțeanu.

Scopul cercetării arheologice

În cadrul executării proiectului de Restaurare și valorificare turistică durabilă a Bisericii „Sfânta Sofia Floreasca” pentru lucrările prevăzute a se efectua la Biserica "Sfânta Sofia Floreasca" care implicau săpături pentru realizarea unei centuri perimetrale, refacerea trotuarului și a traseelor de utilități din cuprinsul incintei (conduce de apă, canalizare, etc) s-au efectuat cercetări arheologice preventive. La data încheierii contractului pentru cercetare arheologică preventivă situația constatată la fața locului era următoarea:

- pe aproape tot conturul bisericii era deja executat, fără

supraveghere arheologică, un șanț perimetral cu lățimea de cca.

1 m și adâncimea de cca. 0,70 m care dezvelise parțial fundația monumentului, cu excepția zonei din fața intrării, distrugând astfel legătura stratigrafică dintre biserică și incintă;

- pe latura de S a pronaosului săpătura se adâncise până la aproximativ 0,85-0,90 m față de nivelul solului punându-se în evidență talpa fundației bisericii, așezată pe un pat subțire de nisip;

- în dreptul absidei de S a naosului se observa, în malul săpat, un fragment de zidărie construit din cărămidă subțire (cca. 0,03 m) cu rosturi din mortar de var (cca. 0,02 m); datorită săpăturii efectuate fără supraveghere arheologică nu se mai poate lămurii relația dintre acest fragment de zidărie și biserică

Stratigrafia obiectivului

Observații efectuate în șanțul perimetral al bisericii:

- fundația inițială a bisericii prezenta un decroș substanțial peste care (în anii ,80 ai sec. XX, conform mărturiilor de la fața locului), a fost construit un soclu dintr-o cărămidă groasă (cca. 0,06-0,07 m), de culoare mai deschisă, care a îmbrăcat ca o centură biserica;

- soclul prezintă mai multe retrageri; baza formată din 3 asize de cărămidă este urmată de o retragere compusă din alte 6 asize, întreruptă, la jumătatea înălțimii, de un strat de hidroizolație din carton gudronat și smoală; urmează o altă retragere care compune un brâu profilat din 2 asize și, în final, 3-5 asize care formează restul profilaturii exterioare.

- din analiza de parament a bisericii rezultă că întreg soclul exterior reprezintă o intervenție din sec. XX, realizată fie cu ocazia restaurării coordonată de arh. Smărăndescu, fie mai probabil, în ultimele decenii ale sec. XX; judecând după tipul de cărămidă pusă în operă, doar brâul de la nivelul superior face parte din decorația inițială a bisericii.

Stratigrafia în zona de NV a incintei bisericii se prezintă astfel: strat vegetal de cca. 0,10 m; strat de nivelare compus din cărămizi, mortar, pietriș; strat de pământ maroniu cenușiu, afânat, cu fragmente de cărămidă, mortar, nisip, pietricele, cu o grosime ce variază între

0,15 m și 0,30 m; strat de pământ maroniu închis, nisipos, compact, cu urme de mortar și mici fragmente de cărămidă, grosimea nivelului variind între 0,20 m și 0,40 m. Ultimul strat este format dintr-un pământ argilos, de culoare maroniu gălbui, foarte compact, și reprezintă nivelul în care s-au făcut înhumările din cimitirul aferent bisericii.

Descrierea săpăturii

Au fost executate 4 secțiuni și 3 casete după cum urmează: secțiunea S1 (19,00 m x 1,00 m), secțiunea S2 (2,20 m x 0,80 m), secțiunea S3 (3,60 m x 0,80 m), secțiunea S4 (2,10 m x 0,80m), caseta C1 (2,05 m x 1,30 m), caseta C2 (2,05 m x 1,50 m), caseta C3 (1,50 m x 1,10 m). A fost cercetată fundația bisericii pe tot șanțul perimetral.

Secțiunea S1 este orientată NV-SE, paralelă cu latura de N a zidului de incintă, la 5 m distanță de acesta. Secțiunea a fost amplasată la jumătatea distanței dintre biserică și zidul de incintă, limita de V fiind dată de trotuarul și aleea de acces către turnul clopotniță, iar limita de E de prezența unei conducte de gaze. În capătul de V al S1, în caroul 1, a fost surprinsă groapa unei conducte de apă care coboară la -0,75 m adâncime față de nivelul de călcare actual. În caroul 2, la - 0,20 m a fost surprinsă în profil o conductă de canalizare, dezafectată, cu diametrul de 0,20 m, susținută de un pat de zidărie din cărămidă legată cu mortar. În capătul de E al secțiunii S1, în carourile 8-9, groapa pentru introducerea unei conducte de gaze, cu adâncimea de 0,75 m, a afectat un mormânt situat în această zonă.

În nivelul aflat sub stratul vegetal au fost descoperite numeroase potcoave de fier și o bilă de fontă cu diametrul de cca. 0,20 m cu o adâncitură concavă căreia îi corespundea în punctul diametral opus un fragment de cablu din sârmă împletită. Stratul de nivelare a resturilor materialelor de construcție – cărămidă, mortar, nisip – poate fi pus în legătură cu lucrările de restaurare efectuate la biserică în anii

1926-1928 sub conducerea arh. Paul Smărăndescu.

În secțiunea S1 au fost cercetate mai multe morminte, orientate SV-NE, în general păstrate bine, nederanjate, în poziție anatomică normală. Se remarcă practicarea înmormântărilor grupate, câte 2 - 3 schelete așezate unele lângă altele, foarte apropiate sau suprapuse. Toate cele 12 schelete cercetate (M4-M15) aparțin unor adulți.

Având în vedere situația constatată la începerea lucrărilor, singura zonă care nu fusese afectată de săpătura executată fără supraveghere arheologică era aceea din dreptul intrării în biserică. Astfel a fost trasată secțiunea S2 perpendiculară pe latura de V a bisericii. Dimensiunile secțiunii au fost determinate de spațiul limitat de zidul împrejmuitoar al bisericii pe de o parte și treapta masivă de ciment, ieșită din axul laturii de V, pe de altă parte.

Din punct de vedere stratigrafic se observă două zone distincte, una reprezentată de primii 0,50 m socotiți de la treapta de intrare în biserică, unde în cursul sec. XX fusese amenajat un trotuar din dale de ciment mărginit de bordură, și restul de 1,40 m.

Sucesiunea nivelurilor stratigrafice în porțiunea din dreptul intrării în biserică este următoarea: nivelul de călcare actual este dat de un strat de ciment (grosime 0,10 m) care acoperă un pavaj din dale de ciment de tip mozaic (grosime 0,05 m) așezat, la rândul său, pe un strat de nisip cu pietriș și urme de arsură (grosime 0,10 m). Stratul de nisip, cu rol de egalizare, acoperă un nivel de umplutură compus din ciment, pietriș și mortar de var (grosime 0,25 m). Sub acest nivel se înregistrează, pe o lungime de cca. 0,50 m de la treapta de intrare în biserică, un strat de pământ nisipos cu urme de pietricele, de culoare galbenă (grosime 0,15 m). Acesta corespunde cu nivelul inferior al soclului exterior al bisericii, o intervenție realizată în sec. XX cu scopul de a consolida fundația monumentului. Ultimul nivel care a fost cercetat până la adâncimea de -0,85 m este format dintr-un pământ de culoare negricioasă, cu structură nisipoasă, cu rare fragmente de cărămizi și pigmenți de cărămidă.

Prezența stratului consistent de ciment poate fi pusă în legătură cu închiderea pridvorului realizată în cursul secolului XX. Pridvorul inițial era deschis, cu 4 coloane masive de cărămidă la fațadă și 2 coloane angajate laterale.

Din mărturiile vechiului preot paroh și fotografiile aflate în arhiva personală a acestuia rezultă că la mijlocul secolului XX trotuarul străzii era amplasat chiar în fața bisericii astfel explicându-se fragmentele de pavaj și bordură descoperite. Ulterior, trotuarul a fost remodelat în forma actuală.

În dreptul absidei de S a naosului s-a observat în malul săpat, la -0,20 m adâncime, un fragment dintr-un zid construit din cărămidă subțire (cca. 0,03 m) cu rosturi din mortar de var (cca. 0,04 m), înălțimea maximă păstrată fiind de 0,40 m, grosimea de 0,70 m. Cum în interiorul șanțului perimetral zidăria a fost distrusă cu ocazia săpăturii efectuate, pierzându-se astfel legătura stratigrafică între biserică și amenajările din incintă, s-a încercat surprinderea traseului zidului spre zona de S a curții.

În acest scop a fost trasată secțiunea S3 la S de biserică, orientată E-V. A fost pus în evidență, la -0,25 m sub nivelul actual de călcare, un fragment dintr-un zid (Z1), orientat NE-SV. Zidul este realizat din cărămidă subțire legată cu mortar de var cu pietricele în compoziție. Atât dimensiunile cărămizilor utilizate, cât și grosimea stratului de mortar folosit ca liant sunt identice cu cele utilizate în zidăria bisericii, fapt ce susține o relație de contemporaneitate între celor două construcții. Din zidul descoperit se păstrează 3 asize de cărămidă (0,28 m x 0,14 m x 0,03 m), stratul de mortar fiind de 0,04 m. Grosimea zidului este de cca. 0,70 m. Stratigrafia secțiunii se prezintă astfel: sub stratul vegetal (grosime 0,10 m) se află un nivel de pământ de umplutură, afânat, cu fragmente de cărămidă și mortar. În extremitatea de E a secțiunii se descoperă la -0,80 m un craniu (M16), în profilul de S conturându-se o altă calotă craniană (M17), la

-0,60 m. În extremitatea de V a secțiunii, la -0,50 m, se descoperă partea inferioară a două schelete (M18, M19), restul osemintelor fiind deranjate. Fără inventar funerar.

Secțiunea S4 a fost trasată paralel cu latura de S a zidului de incintă actual al bisericii, la 0,50 m distanță de acesta, cu scopul de a surprinde traseul zidului Z1. Adâncimea la care a fost surprins zidul este de -0,47 m. Se păstrează 2-3 asize de cărămidă, ultima prezentând un decroș de 0,10 m, de formă ușor rotunjită, doar pe latura de E a zidului. Față de fragmentele cercetate în S3 și C3 se observă o grosime mai mare a zidului, de cca. 0,90 m, inclusiv decroșul menționat, precum și o ușoară traiectorie în pantă spre S. Zidul continuă sub trotuar și carosabil unde a fost surprins cu ocazia lucrărilor de canalizare efectuate pe str. Biserica Floreasca cu câțiva ani în urmă, conform informațiilor fostului preot paroh.

Caseta C1, orientare NE-SV, este amplasată în zona sudică a incintei bisericii. Începând din colțul SV al casei a fost cercetat un schelet, denumit M1, aparținând unui adult, așezat în poziție anatomică normală. În colțul de NE al casei a fost identificat un craniu parțial distrus, aparținând unui alt mormânt, denumit M2. De la acesta s-au recuperat 2 cercei cu tortițe de prindere în ureche și perlă din sticlă în formă de lacrimă, precum și numeroase mărgeluțe colorate din sticlă mată.

Caseta C2, orientare NE-SV, este amplasată în zona sudică a incintei bisericii. În colțul de SV, la -0,82 m față de nivelul solului actual, a fost descoperit un mormânt, denumit M3, din care se păstrează picioarele,

restul osemintelor fiind în afara zonei cercetate. Orientarea este NE-SV.

Casetele C1 și C2 erau deja executate în momentul începerii cercetării arheologice preventive.

Caseta C3, orientare NE-SV, este amplasată la S de S3 și a urmărit surprinderea în continuare a traseului zidului descoperit. Din acesta se păstrează, pe toată lungimea casetei, doar o singură asiză de cărămidă așezată pe un strat de mortar, restul a fost distrus cu ocazia diverselor amenajări din incintă. Adâncimea la care a fost interceptat zidul este de -0,40 m. Grosimea păstrată a zidului este de cca. 0,60 m.

Materialul arheologic

Au fost descoperite 19 morminte întregi sau deranjate. Ele fac parte evident din cimitirul care înconjură inițial biserica. Fragmentele dispartate sunt rezultatul săpăturilor efectuate pentru amenajarea aleilor, a trotuarului perimetral, pentru introducerea diverselor conducte de apă, gaze și canalizare în cursul sec. XX. Trei dintre morminte au avut ca inventar monede mici de bronz, o cruce metalică, cercei și mărgeluțe de sticlă. Inventarul funerar este în curs de prelucrare. Au fost descoperite doar două fragmente ceramice databile în sec. XIX. Piese de feronerie sunt în legătură cu funcționarea în această zonă, în primele decenii ale sec. XX, a hipodromului și a atenanțelor sale.

Concluzii

În cazul bisericii, continuarea cercetării de parament ar putea confirma și faptul că restul decorației exterioare – ciubuce și colonete angajate – reprezintă tot o intervenție recentă, o reafățizare a bisericii și ar pune în valoare elemente de natură să nuanțeze soluțiile adoptate în cadrul proiectului de consolidare și restaurare.

În ceea ce privește zidul cercetat în S3, S4 și C3, traseul acestuia are o orientare NE-SV, pornind din preajma absidei sudice a naosului bisericii spre latura de S a incintei și continuând sub carosabilul din str. Biserica Floreasca. Fragmentul păstrat în profilul șanțului perimetral al bisericii indică o altă orientare, V-E, cele două laturi ale zidului formând deci un unghi obtuz, marcat cu linie punctată în planul de situație anexat. Zidul a fost dezafectat și demantelat, cel mai probabil în cursul sec. XX, rămânând doar fundația acestuia până la adâncimea de 0,65 m - 0,70 m. Este dificil să ne pronunțăm în legătură cu funcțiunea zidului în stadiul actual al cercetărilor. Având în vedere grosimea destul de mare a acestuia de 0,70 m, prezența unei plinte de 0,10 m la baza fundației, lungimea de cca. 10 m sondată în interiorul incintei, continuată pe încă 5 m sub trotuarul și carosabilul străzii adiacente ne determină să-l interpretăm ca un posibil zid cu rol de delimitare a cimitirului din jurul bisericii. Rămâne totuși nelămurită relația zidului cu biserica, distanța de cca. 1,00 m dintre cele două construcții fiind oarecum neobișnuită.

În curtea din jurul bisericii, dar și în afara acesteia, în strada Biserica Floreasca, s-au descoperit numeroase oseminte aparținând cimitirului, ale cărui limite depășesc însă cu mult incinta actuală a bisericii. Se remarcă nivelul destul de ridicat în care au fost depuse osemintele, -0,70 m, -0,80 m, motivația fiind dată de structura solului din proximitatea lacului Floreasca. La această adâncime nivelul nativ este argilos și foarte compact, oferind astfel un strat suport dur pentru efectuarea înhumărilor. La o adâncime mai mare de 2,00 m se constată deja prezența nu numai a pânzei freatice ci și a izvoarelor ce alimentează lacul din preajmă.

Informații suplimentare online

[Raportul 5244 din cronică.cimec.ro](http://raportul5244.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.mapserver.cimec.ro)
